

Resolució de l'expedient AO-00063/2020 sobre la garantia dels drets de les persones amb discapacitat i les mesures preses per fer front a la pandèmia de COVID-19 a Catalunya

El passat 30 de gener l'Organització Mundial de la Salut (OMS) va declarar que la situació amb relació al coronavirus COVID-19 suposava una emergència de salut pública d'importància internacional i, a partir de llavors, s'han anat adoptant una sèrie de mesures orientades a protegir la salut i la seguretat de la ciutadania, contenir la progressió de la malaltia i reforçar el sistema de salut pública.

El mes de març del 2020, l'OMS declara que el brot de la COVID-19 és una pandèmia ateses la velocitat i l'escala de la transmissió. Alerta, també, que l'impacte d'aquesta malaltia podria ser més alt en certs grups de la població, com ara les persones amb discapacitat, i sobre el fet que per mitigar aquest efecte especialment dolent calen mesures específiques de protecció.

Les persones amb discapacitat són un col·lectiu especialment vulnerable i amb major risc d'infecció per malalties contagioses que la població general. Es tracta d'un col·lectiu que requereix un major seguiment i control sanitari i assistencial que la resta de la població. Addicionalment, segons alerta el programa sobre la discapacitat del Departament d'Assumptes Econòmics i Socials (DESA), a la Secretaria de la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat (SCRPD), moltes persones amb discapacitats pateixen altres problemes mèdics que fan que la malaltia sigui més perillosa per a elles. En la mateixa línia, la secció de discapacitat del Departament d'Afers Econòmics i Socials de l'Organització de les Nacions Unides alerta que les persones amb discapacitat acostumen a presentar més necessitats relacionades amb l'atenció sanitària i també, en cas de malaltia, tenen un risc més alt d'empitjorament. Són, per aquest motiu, un col·lectiu més vulnerable a l'impacte de la salut fins a set vegades més que les persones que no tenen cap discapacitat.

El Síndic emet aquesta resolució per analitzar les mesures adoptades per garantir els drets de les persones amb discapacitat en la situació d'emergència sanitària per pandèmia i fer recomanacions i suggeriments en aquest sentit amb la finalitat de col·laborar amb les administracions en aquest àmbit.

1. La pandèmia de la COVID-19

En data 11 de març l'OMS declara que el brot causat pel virus SARS-CoV-2 s'ha convertit en pandèmia.

La ràpida propagació de la malaltia causada per aquest virus, anomenada COVID-19, i les afectacions greus en la salut de les persones que genera la malaltia especialment en pacients més vulnerables, ateses les patologies prèvies que poden tenir o la seva avançada edat, però també en el conjunt de la població, comprometen el sistema sanitari de la major part de països afectats, també el nostre, i l'aboquen a una situació crítica de disponibilitat dels recursos existents i, per tant, de garantia del dret a la salut i l'atenció sanitària de la població.

La major part de països afectats, que s'enfronten a la necessitat d'atendre aquesta emergència sanitària sense precedents en un món global, han decidit prendre una sèrie de mesures de contenció per alentir i apaivagar la pressió en el sistema sanitari i millorar l'atenció als pacients greument afectats per aquesta patologia, així com a la resta de la població que pugui requerir atenció del sistema sanitari.

La Comissió Europea, en una comunicació el 13 de març, es demanava als diferents països europeus coordinar les seves accions davant una pandèmia i s'oferia suport de les institucions i el pressupost comunitari a les mesures preses als estats membres.

També en l'àmbit estatal i de l'Administració de la Generalitat de Catalunya s'han pres mesures extraordinàries per pal·liar les conseqüències d'aquesta greu crisi a tots els nivells.

El Síndic vol posar en valor la complexitat i la gravetat de la situació que ha obligat les diverses administracions a adoptar mesures de diferent tipus que, sense dubte, han comportat, comporten i comportaran greus conseqüències en l'economia i les relacions socials i, per tant, en l'esfera de drets de les persones, més enllà del dret a la salut directament afectat per la crisi i que s'intenta principalment salvaguardar.

Les persones amb discapacitat són un col·lectiu especialment vulnerable i amb major risc d'infecció que la població general i, per tant, cal esmerçar esforços per aconseguir un millor seguiment i control sanitari i assistencial d'aquest col·lectiu, tant pel que fa a la població adulta com en relació amb els infants i adolescents amb discapacitat.

2. Informes i declaracions amb relació als drets de les persones amb discapacitat davant la crisi de la COVID-19

L'alta comissionada de les Nacions Unides per als Drets Humans alertava el dia 6 de març de la necessitat que totes les mesures que s'adoptessin per contenir la propagació de la malaltia COVID 19 posés sempre al centre la garantia de drets. En aquest sentit, Bachelet indicava que era molt important que les accions empreses no suposessin una major discriminació per als col·lectius més empobrits i vulnerables, i en concret, exigia

que el tancament de les escoles no revertís desproporcionadament en les dones i que es vetllés per evitar l'estigmatització i la xenofòbia, entre d'altres.

Més recentment la relatora especial de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat, Catalina Devandas, ha advertit que s'ha fet poc per proporcionar a aquest sector de la població l'orientació i el suport necessaris per protegir-lo durant l'actual pandèmia, malgrat que moltes pertanyen al grup de risc. Segons ha plantejat, les persones amb discapacitat senten que les han deixat enrere.

També recorda que les mesures de contenció, com ara el distanciament social i l'autoaïllament, poden resultar impossibles per a les persones amb discapacitat que depenen del suport de les altres per dur a terme les activitats de la vida diària. Aquest suport és bàsic per sobreviure. Per això, cal adoptar mesures de protecció social addicionals per garantir que aquestes persones continuïn rebent aquest suport de manera segura durant tota la crisi i un ajut financer addicional, que també serà vital per reduir el risc que pateixen les persones amb discapacitat i les seves famílies, atesa la seva major vulnerabilitat o pobresa.

La comissària europea per als Drets Humans sobre les persones amb discapacitat també s'ha pronunciat sobre la protecció dels drets d'aquest col·lectiu en el marc de la crisi actual. En aquest sentit, ha recordat que l'article 11 del Conveni de l'ONU dels drets de les persones amb discapacitat obliga els estats part a garantir-los totes mesures necessàries per assegurar la protecció i seguretat de persones amb discapacitat en situacions de risc, incloent-hi situacions de guerra, emergències humanitàries i l'ocurrència de desastres naturals.

Davant la imposició de mesures per reduir la propagació del virus adoptades pels estats, assenyala que no en tots els casos s'han tingut en consideració les circumstàncies concretes i les necessitats de persones amb discapacitat, i manifesta la seva preocupació pel risc de saturació i interrupció dels serveis de suport essencial per a persones amb discapacitats.

També recorda la importància d'adoptar mesures concretes amb relació a l'atenció de les persones amb discapacitat institucionalitzades i estar alerta del possible augment de situacions de negligències o maltractaments als centres. Així mateix, remarca la importància d'oferir i de difondre àmpliament informació sobre la COVID 19 i sobre les mesures de protecció i prevenció que cal adoptar per a la població amb discapacitat mitjançant anuncis i documents accessibles.

2.1. Les consideracions relatives a la discapacitat durant el brot de COVID-19 publicades per l'OMS

L'OMS, juntament amb la Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna (FICR) i UNICEF, va publicar un conjunt de mesures per prevenir la propagació del coronavirus en els diversos àmbits socials.

En concret, amb relació a les persones amb discapacitat, l'OMS ha publicat el document "Consideracions relatives a la discapacitat durant el brot de COVID-19", que conté una sèrie de recomanacions específiques sobre les mesures per fer front a l'atenció de la crisi del coronavirus relacionades amb les persones amb discapacitat. D'acord amb l'OMS, l'impacte de la crisi en aquest col·lectiu es pot reduir si tots els agents socials implicats en l'atenció de les persones amb discapacitat tenen en compte aquestes consideracions i prenen unes determinades mesures.

Segons s'exposa en el document, cal garantir que les persones amb discapacitat sempre tinguin accés a serveis de salut i a la informació de salut pública que necessitin, i és important considerar que les persones amb discapacitat poden córrer un risc més alt de contreure COVID-19 a causa de factors com ara els obstacles per emprar algunes mesures bàsiques d'higiene, com ara la rentada de les mans (accessibilitat o mobilitat); dificultats per mantenir el distanciament social a causa del suport addicional que necessiten o perquè estan institucionalitzades; necessitat de tocar coses per obtenir informació de l'entorn o per ajudar-se físicament, o la presència d'obstacles per accedir a la informació de salut pública.

Per intentar reduir els riscos i els obstacles que tenen les persones amb discapacitat, l'OMS assenjala que cal assegurar l'accessibilitat de la informació que es facilita sobre la crisi i de les recomanacions de salut i higiene necessàries sobre prevenció i atenció mèdica i assistencial derivada de la discapacitat, no només a les persones amb discapacitats sensorials, sinó també a les persones amb discapacitat intel·lectual i deteriorament cognitiu (missatges de lectura fàcil amb suport visual, imatges, explicacions clares i accessibles, subtítols i, quan sigui possible, llengua de signes en les comunicacions, etc.)

També recomana que es posi en marxa un pla per assegurar la continuïtat de l'atenció i el suport que necessitin totes les persones amb discapacitat. Així mateix, demana als governs que prenguin mesures específiques per garantir, entre d'altres, que les persones amb discapacitat puguin rebre suport de familiars i amics en les diferents situacions que es puguin trobar, i molt especialment si no poden disposar de l'atenció del cuidador habitual, i que donin suport a les famílies de les persones amb discapacitat que no són els seus cuidadors habituals, o que no estan habitualment amb ells durant les hores lectives (informació sanitària, medicaments que ha de prendre, etc.), i que aportin una sèrie de recomanacions a seguir en els entorn residencials.

L'OMS també remarca que cal posar una atenció especial a la salut mental i física dels integrants de la llar i de les persones cuidadores, i anuncia la propera publicació de les orientacions sobre les consideracions de salut mental i la gestió de malalties no transmissibles durant el brot de COVID-19.

Per garantir la xarxa de suport de les persones amb discapacitat, l'OMS recomana que s'adoptin amb rapidesa les mesures socials i administratives adreçades a garantir la continuïtat de l'atenció, com ara una compensació econòmica per a famílies i cuidadors que necessitin prendre's temps lliure per tenir cura d'éssers estimats, i per a famílies i cuidadors que habitualment tinguin cura de persones amb discapacitat en qualitat de

treballadors eventuais, o per compte propi, i que necessitin romandre en aïllament o que, si treballessin, poguessin suposar un risc d'infecció per a les persones amb discapacitat.

Recomana, també, que s'adoptin polítiques de treball des de casa, juntament amb compensació econòmica; mesures econòmiques adreçades a les persones amb discapacitat, com ara desgravaments fiscals, subsidis, períodes de gràcia o ajornaments de despeses comunes; mesures apropiades als centre educatius per assegurar la continuïtat de l'educació de l'alumnat amb discapacitat que ha de romandre a casa durant períodes de confinament i tancament dels centres; habilitació d'una línia d'assistència urgent específica, amb diversos formats (telèfon, correu electrònic i missatges de text etc.), perquè les persones amb discapacitat puguin comunicar-se amb l'administració per resoldre dubtes i plantejar inquietuds.

Si les persones amb discapacitat són laboralment actives es recomana que es posin en marxa ajustos raonables en els llocs de treball que permetin més flexibilitat que els permetin, si és possible, teletreballar. I si això no és possible, recomana que s'estudiïn estratègies que permetin als ocupadors oferir a les persones amb discapacitat llicències remunerades o altres propostes.

També s'ha d'oferir la possibilitat donar suport econòmic a curt termini a les entitats que presten serveis per a persones amb discapacitat per garantir-ne la continuïtat i la sostenibilitat econòmica, i donar prioritat a les entitats de cuidadors per a persones amb discapacitat en l'accés gratuït als equips de protecció personal com ara màscares, davantals, guants i desinfectant de mans.

Resulta fonamental, també segons les recomanacions de l'OMS, assegurar que els cuidadors de persones amb discapacitat tenen accés a la prova de la COVID-19, juntament amb altres grups prioritaris.

Així mateix, l'OMS fa una sèrie de recomanacions específiques per a l'atenció de les persones amb discapacitat adreçades als serveis sanitaris. Més enllà del seguiment de les mesures proposades amb caràcter general per a aquest sector, i entre d'altres: oferir suport suficient i sense interrupció a les persones amb discapacitat que tinguin necessitats més complexes, en particular si estan en quarantena o en aïllament; coordinar l'atenció entre els serveis socials i de salut, les famílies i els cuidadors, i oferir serveis de consulta telefònica de salut per a les persones amb discapacitat que són en domicili i articular sistemes de suport i consultes telefòniques (per missatges de text i per videoconferència) per a les persones amb discapacitat, sobre la seva salut en general, sobre rehabilitació i, en els casos en què correspongui, sobre la COVID-19.

L'OMS també alerta sobre la importància de determinar i vigilar el possible augment dels incidents de violència, abús, desatenció i negligències envers les persones amb discapacitat a causa de l'aïllament social i la pertorbació de la rutina diària, i facilitar la disminució d'aquests riscos, per exemple, amb una línia telefònica d'assistència urgent o de serveis de teleassistència accessible per fer denúncies.

3. Principals mesures preses en l'àmbit estatal pel que fa a l'atenció de les persones amb discapacitat

3.1. L'Agència Estatal BOE ha elaborat el Codi electrònic de normativa estatal i autonòmic de la crisi sanitària COVID-19 (https://boe.es/biblioteca_juridica/codigos/codigo.php?id=355), que s'actualitza permanentment amb la normativa estatal i autonòmica aprovada i publicada als diaris oficials respectius. Dins de la normativa publicada fins al dia 1 d'abril de 2020, interessa destacar la que afecta l'atenció i la garantia dels drets de les persones amb discapacitat (adults, infants i adolescents).

El dia 14 de març, mitjançant el Reial decret 463/2020, es va declarar l'estat d'alarma, d'acord amb el que disposa la Constitució espanyola i la Llei orgànica 4/1981, d'1 de juny, per poder gestionar la situació de crisi sanitària, i s'adopten mesures de limitació de la llibertat de circulació, requisos temporals i prestacions personals obligatòries, així com mesures de contenció en l'àmbit educatiu, laboral, comercial, recreatiu o de llocs de culte. L'article 7 d'aquest decret-llei estableix la limitació de circulació per vies o espais d'ús públic per a l'exercici de determinades activitats i determina que només s'exceptuen del deure de circulació individual les persones que acompanyen persones amb discapacitat, infants i adolescents o persones grans. Entre les activitats que es poden fer s'estableix l'assistència i la cura de gent gran, infants i adolescents dependents, persones amb discapacitat o col·lectius especialment vulnerables.

El 18 de març es publica l'Ordre TMA/254/2020, mitjançant la qual es dicten instruccions en matèria de transport per carretera i aeri, i es fa extensiva l'excepció que possibilita de desplaçar-se pel carrer acompanyant persones amb discapacitat, infants i adolescents, gent gran o qualsevol altra causa justificada, quan el desplaçament es faci en transport públic de viatgers o en vehicle de turisme privats, sempre respectant les distàncies de seguretat.

Al seu torn, la Instrucció de 19 de març de 2020 del Ministeri de Sanitat, mitjançant la qual s'estableixen criteris interpretatius per a la gestió de la situació de crisi sanitària ocasionada per la COVID-19, indica, entre altres coses, que s'habilita les persones amb discapacitat que tinguin alteracions conductuals, com ara persones amb diagnòstic d'espectre autista i conductes disruptives que es vegi agreujat per la situació de confinament derivada de la declaració de l'estat d'alarma i un acompanyant, a circular per les vies d'ús públic, sempre que es respectin les mesures necessàries per evitar el contagi.

3.2. Mesures destinades a reforçar el sistema sanitari, evitar la propagació de la malaltia i donar suport a famílies i empreses afectades

La situació generada per l'evolució de la COVID-19 ha suposat, addicionalment, la necessitat d'adoptar mesures de contenció extraordinàries per les autoritats de salut pública, dins d'un escenari de contenció reforçada, que, juntament amb les mesures adoptades per altres països, tenen un impacte social i econòmic molt important que es

projecta en particular sobre determinats sectors de l'economia i del desenvolupament social.

En aquest context, la segona setmana de març 10 de març de 2020 es van adoptar mesures en l'àmbit nacional mitjançant el Reial decret llei 6/2020, de 10 de març, i el Reial decret llei 7/2020, de 12 de març, destinades a reforçar el sistema sanitari, donar suport famílies i empreses afectades i garantir prestacions de la seguretat social a persones treballadores confinades.

Amb el Reial decret llei 6/2020, de 10 de març, s'adopta un conjunt de mesures de caràcter urgent adreçades a dos àmbits específics, l'econòmic i la salut pública. Les mesures estan orientades a evitar la propagació de la malaltia, mantenir la protecció social dels treballadors per compte propi o d'altri i garantir el subministrament i la millor distribució de medicaments i productes sanitaris. S'estableix, entre d'altres, que les persones treballadores que hagin de romandre aïllades a conseqüència de la COVID-19 tindran la consideració de situació assimilada a accident de treball a l'efecte de la prestació econòmica per incapacitat temporal del sistema de Seguretat Social.

Aquesta norma, entre d'altres, modifica la Llei 1/2013, de 14 de maig, de mesures per reforçar la protecció als deutors hipotecaris, reestructuració de deute i lloguer social, i per la qual se suspenen els llançaments sobre habitatges habituals de col·lectius especialment vulnerables als quals s'aplica, ajustant el concepte de col·lectiu vulnerable, per incloure els casos de famílies nombroses, famílies monoparentals amb fills a càrrec o de les quals formi part un menor d'edat, famílies en les quals algun dels seus membres tingui reconegut un grau de discapacitat igual o superior al 33 per cent, situació de dependència o malaltia que l'incapaciti acreditadament de manera permanent per fer una activitat laboral, entre d'altres.

3.3. Mesures urgents per respondre a l'impacte econòmic, laborals i de contractació, i per garantir l'atenció de les persones en l'àmbit social

Pel que fa al Reial decret llei 7/2020, de 12 de març, pel qual s'adopten mesures urgents per respondre a l'impacte econòmic de la COVID-19, s'aprova la concessió d'un suplement de crèdit en el pressupost del Ministeri de Drets Socials i agenda 2030, per import de 25.000.000 euros, per finançar els programes de serveis socials de les comunitats autònomes (article 9) i s'autoritza l'aplicació del fons de contingència, en l'aplicació pressupostària 26.16.231F.453.07 "Protecció a la família i atenció a la pobresa infantil. Prestacions bàsiques de serveis socials".

El 17 de març, s'aprova el Reial decret llei 8/2020, de 17 de març, de mesures urgents extraordinàries per fer front a l'impacte econòmic i social de la COVID-19, el capítol primer del qual fa referència a les mesures de suport a treballadors, famílies i col·lectius vulnerables que es veuen especialment afectats, com ara les persones dependents. També s'estableixen ampliacions en la cobertura dels subministraments de serveis públics essencials i mesures de protecció de l'habitatge als deutors hipotecaris.

El Reial decret llei estableix, en segon lloc, que les corporacions locals disposen d'una quantitat d'igual quantia del superàvit de l'exercici 2019 per finançar els ajuts econòmics i totes les prestacions de serveis gestionades pels serveis socials d'atenció primària i atenció a la dependència que estan recollides en l'Acord del Consell territorial de serveis socials i del Sistema per a l'autonomia i atenció a la dependència, de 16 de gener de 2013 (Catàleg de referència de serveis socials)

S'estableix, també, que el fons social extraordinari aprovat per Reial decret llei 7/2020, de 12 de març, està destinat exclusivament a les conseqüències socials de la COVID-19 i es pot destinar al finançament de projectes i les contractacions laborals necessàries per desenvolupar, entre d'altres, prestacions per reforçar els serveis de proximitat de caràcter domiciliari per garantir les cures, el suport, la vinculació a l'entorn, la seguretat i l'alimentació, especialment els dirigits a persones grans, amb discapacitat o en situació de dependència; incrementar i reforçar el funcionament dels dispositius de teleassistència domiciliària; traslladar a l'àmbit domiciliari, quan sigui considerat necessari, els serveis de rehabilitació, teràpia ocupacional, serveis d'higiene, o d'altres de similars, considerant la suspensió d'atenció diürna en centres; reforçar els dispositius d'atenció a persones sense llar; reforçar les plantilles de centres de serveis socials i centres residencials; adquirir i proveir els treballadors d'equips de protecció individual (EPI); ampliar la dotació de les partides destinades a garantir ingressos suficients a les famílies, per assegurar la cobertura de les seves necessitats bàsiques, ja siguin aquestes d'urgència o d'inserció; reforçar, amb serveis i dispositius adequats, els serveis de respir a persones cuidadores i les mesures de conciliació per a les famílies; finançar altres mesures que les comunitats autònomes, en col·laboració amb els serveis socials de les entitats locals, considerin imprescindibles i urgents per atendre persones especialment vulnerables amb motiu d'aquesta crisi.

Dins dels elements que té en compte aquesta norma per a la determinació de la situació de vulnerabilitat econòmica s'estableix un índex reductor del límit d'ingressos dels membres de la unitat familiar (com a regla general tres vegades l'IPREM), en cas que algun dels membres de la unitat familiar tingui declarada una discapacitat superior al 33%, situació de dependència o malaltia que l'incapaciti acreditadament de manera permanent per fer una activitat laboral. En aquests casos, el límit previst és de quatre vegades l'IPREM, sens perjudici dels increments acumulats per fill a càrrec, o de cinc vegades l'IPREM per als casos en què el deutor hipotecari sigui una persona amb paràlisi cerebral, amb malaltia mental, o amb discapacitat intel·lectual, amb un grau de discapacitat reconegut igual o superior al 33%, o persona amb discapacitat física o sensorial, amb un grau de discapacitat reconeguda igual o superior al 65%, així com en els casos de malaltia greu que incapaciti acreditadament la persona o el seu cuidador per fer una activitat laboral.

El Reial decret llei 8/2020, de 17 de març, també especifica que s'entén que concorren les circumstàncies excepcionals per ser creditor del dret d'adaptació de l'horari i reducció de jornada per a les persones treballadores per compte d'altri, quan sigui necessària la presència de la persona treballadora per a l'atenció d'alguna de les persones que, per raons d'edat, malaltia o discapacitat, necessiti cura personal i directa com a conseqüència directa de la COVID-19, i quan hi hagi decisions adoptades per les

autoritats governatives relacionades amb la COVID-19 que impliquin tancament de centres educatius o de qualsevol altra naturalesa que dispensin cura o atenció a la persona que els necessita.

Pel que fa a les mesures de contractació pública per pal·liar les conseqüències de la COVID-19 en l'àmbit d'atenció a les persones, el Reial decret llei 9/2020, de 27 de març, pel qual s'adopten mesures complementàries en l'àmbit laboral per pal·liar els efectes derivats de la COVID-19 preveu, entre d'altres, que durant la vigència de l'estat d'alarma els centres, serveis i establiments sanitaris, com ara hospitals o ambulatoris, i els centres socials de gent gran, persones dependents o persones amb discapacitat, com ara residències i centres de dia, de titularitat pública o privada, que determinin el Ministeri de Sanitat o el Ministeri de Drets Socials i agenda 2030 com a serveis essencials no poden tramitar ERTE. Aquest establiments han de mantenir la seva activitat, i únicament poden reduir o suspendre-la parcialment en els termes en què ho permetin les autoritats competents.

Al seu torn, el Reial decret llei 10/2020, pel qual es regula un permís retribuït recuperable per a les persones treballadores per compte d'altri que no prestin serveis essencials, amb la finalitat de reduir la mobilitat de la població en el context de la lluita contra la COVID-19, estableix expressament en l'annex que no s'aplicarà a les persones treballadores per compte d'altri que treballin, entre d'altres, als centres, serveis i establiments sanitaris, així com a les persones que atenguin gent gran, infants i adolescents, persones dependents o persones amb discapacitat, i les persones que treballin en empreses per al manteniment dels serveis mínims de les instal·lacions que hi estan associades.

3.4. Mesures sobre l'atenció de les persones en l'àmbit dels serveis socials especialitzats

El 19 de març, el Ministeri de Sanitat aprova l'Ordre SND/265/2020, d'adopció de mesures relatives a les residències de gent gran i centres sociosanitaris, davant la situació de crisi sanitària ocasionada per la COVID-19, en el marc de la qual es recorda que les persones grans, les persones amb discapacitat o altres usuaris de residències i centres sociosanitaris estan en situació de vulnerabilitat davant la infecció COVID-19, atès que habitualment presenten edat avançada, patologies de base o comorbiditats i pel seu estret contacte amb altres persones, com ara els cuidadors i altres convivents.

Es reconeix, igualment, que la propagació de la COVID-19 entre persones vulnerables que viuen a les residències de gent gran i altres centres sociosanitaris obliga a l'adopció de mesures organitzatives i de coordinació orientades a reduir el risc de contagi. Amb aquesta finalitat, estableix mesures relatives a tot el personal, sanitari i no sanitari, pel que fa a la ubicació i l'aïllament de pacients COVID-19 als centres, a la neteja als serveis residencials, i a la coordinació per al diagnòstic, el seguiment i la derivació COVID-19 en residències per a la gent gran i altres centres sociosanitaris i del Sistema Nacional de Salut.

El 23 de març es publica l'Ordre SND/275/2020, de 23 de març, per la qual s'estableixen mesures complementàries de caràcter organitzatiu, i també de subministrament d'informació en l'àmbit dels centres de serveis socials de caràcter residencial en relació amb la gestió de la crisi sanitària ocasionada per la COVID-19. En el marc d'aquesta ordre, s'estableix que, atès el ràpid avanç de la malaltia i l'especial vulnerabilitat de les persones grans, les persones amb discapacitat o altres usuaris de centres residencials i centres socials amb internament davant la infecció COVID-19, cal adoptar noves mesures entre les quals es determina que els centres de serveis socials de caràcter residencial de titularitat privada tindran la consideració d'operadors de serveis essencials amb els efectes previstos en l'article 18.2 del Reial decret 463/2020, de 14 de març.

El mateix dia 23 de març la Secretaria d'Estat de Drets Socials aprova una resolució per la qual es publica l'Acord del Consell Territorial de Serveis Socials i del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència (en la reunió extraordinària de 20 de març de 2020), que modifica parcialment l'Acord de 27, de novembre de 2008, sobre criteris comuns d'acreditació per garantir la qualitat dels centres i serveis del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència.

L'Acord estableix que, davant la situació de pandèmia derivada de la COVID-19, i per raons d'urgència i de manera temporal, es flexibilitza l'acreditació i el funcionament dels serveis d'atenció a la dependència, mentre persisteixi la situació de crisi COVID-19. Quan s'acrediti la no-existència de demandants d'ocupació amb les titulacions específiques necessàries a la zona on estigui situat, bé el centre o la institució social o bé on es presti el servei d'assistència personal o les tasques d'auxiliar d'ajuda a domicili, poden exercir aquestes funcions persones que tinguin alguna de les titulacions exigides per a qualsevol d'aquestes o, davant la manca de disponibilitat d'aquests perfils, poden exercir aquestes funcions persones que, tot i no tenir titulació, preferentment, tinguin experiència en cura i atenció de persones dependents, i les entitats prestadores de serveis han de garantir-ne la supervisió i la formació pràctica en el lloc de treball per millorar les seves competències professionals.

En consonància amb això, l'Ordre SND/295/2020, de 26 de març, per la qual s'adopten mesures en matèria de recursos humans en l'àmbit dels serveis socials davant la situació de crisi ocasionada per la COVID-19, determina que, a causa de la situació crítica dels col·lectius destinataris dels serveis socials, i davant la greu situació de falta de personal que s'està produint als centres i ens públics i privats acreditats que proveeixen aquests serveis socials essencials, l'Institut de Gent Gran i Serveis Socials (IMSERSO) i les comunitats autònomes, en els respectius àmbits de competència en matèria de serveis socials, poden adoptar les mesures necessàries per a la protecció de les persones, béns i llocs, i poden imposar als treballadors dels serveis socials la prestació de serveis extraordinaris, ja sigui per raó de la seva durada o de la seva naturalesa, amb l'objecte de contribuir a la correcta prestació dels serveis socials i d'utilitzar de manera racional els recursos humans disponibles, en atenció als principis de necessitat i proporcionalitat.

Tot el personal de serveis socials, independentment que ja estigui prestant els serveis en la modalitat de teletreball o d'altres, ha d'estar disponible per ser requerit en qualsevol moment per a la prestació de tasques presencials, a excepció de les persones en situació d'aïllament domiciliari per COVID-19. Igualment, es poden adoptar mesures que es considerin necessàries en matèria de jornada de treball i descans, permisos, llicències i vacances i reduccions de jornada.

D'altra banda, s'autoritza, amb la valoració prèvia per l'autoritat competent, la contractació temporal, a jornada parcial o completa, de personal que estigui cursant l'últim any dels estudis requerits per a la prestació dels serveis corresponents en els àmbits del sector dels serveis socials i del Sistema per a l'Autonomia i Atenció a la Dependència, i es disposa que el personal amb dispensa absoluta d'assistència al lloc de treball per a l'exercici de funcions sindicals s'haurà de reincorporar de manera temporal per exercir les funcions per la situació generada per la COVID-19.

4. Principals mesures adoptades pel Govern de la Generalitat de Catalunya

El dia 3 de març s'activa el pla d'alerta PROCICAT, Pla territorial de protecció civil de Catalunya per a emergències generals i incidències greus en el subministrament de productes bàsics, en fase de prealerta, amb les primeres confirmacions d'afectats a Catalunya.

El dia 11 de març el president anuncia el pas a la fase d'alerta del Pla i s'acorden mesures preventives com ara la suspensió d'activitats de més de 1000 persones i es limita l'aforament a un terç en les activitats d'inferior capacitat (Resolució SLT/704/2020).

El dia 13 de març s'ordena el tancament d'àrees comercials, excepte les destinades a productes de primera necessitat, com ara alimentació i medicaments, i es tanquen locals d'oci i pistes d'esquí.

4.1. Mesures en l'àmbit social i de l'atenció dels serveis socials especialitzats

En l'àmbit social es prenen mesures de diversa naturalesa, entre d'altres, l'anul·lació de les activitats en centres oberts i serveis d'intervenció socioeducativa i la suspensió de totes les activitats de la Xarxa d'Albergs de Joventut, i s'emeten recomanacions per als serveis de les àrees bàsiques de serveis socials de prioritzar situacions urgents de persones vulnerables i d'emergència social, servei d'atenció domiciliària, alimentació i infants (13 de març). També es garanteix la tramitació dels casos més urgents de renda garantida de ciutadania (RGC).

En concret, pel que fa a l'atenció de les persones amb discapacitat, el 13 març de 2020 el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies determina que, amb l'objectiu de protegir un dels grups de població més vulnerable de la infecció per la COVID-19, se suspenen temporalment les activitats als serveis de teràpia ocupacional (STO), serveis

de centre de dia ocupacional d'inserció (SOI), centres de dia d'atenció especialitzada (CAE), els clubs socials i els serveis prelaborals. Per als usuaris d'aquests serveis que requereixin continuïtat de l'atenció s'assenyala que es garantirà el dispositiu més adequat a la persona.

També es tanquen temporalment els centres de desenvolupament infantil i atenció precoç (CDIAP), centres d'atenció a persones amb discapacitat (CAD) i serveis de valoració de la dependència (SEVAD) de la Xarxa de Serveis Socials d'Atenció Pública.

S'anul·len les activitats dels serveis d'intervenció socioeducativa no residencial per a infants i adolescents en situació de risc i les seves famílies (centres oberts) i dels serveis d'intervenció socioeducatives, a excepció de les situacions d'atenció social imprescindibles com ara el servei de menjador en coordinació amb els serveis socials bàsics i especialitzats en l'àmbit de l'atenció a la infància en risc.

Pel que fa als centres de dia i servei d'atenció domiciliària (SAD) s'estableix que en cas de suspensió temporal de l'activitat d'un centre de dia, s'identificarà les persones en situació de vulnerabilitat que necessitin continuïtat d'atenció a la seva llar, tenint en compte si tenen suport familiar o no, si viuen soles i la seva situació de dependència, i també s'especificarà la intensitat d'atenció al domicili i la freqüència i el nombre d'àpats a domicili diaris. Addicionalment, els centres de dia posaran a disposició dels familiars un telèfon per resoldre incidències i en cas necessari activar els serveis que donin cobertura a les necessitats dels usuaris.

Al seu torn, quant als serveis de les àrees bàsiques de serveis socials en relació amb el coronavirus, el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies recomana prioritzar l'atenció en situacions urgents de persones vulnerables que no poden prescindir d'actuacions dels equips bàsics d'atenció social (EBAS); mantenir i reforçar les actuacions en coordinació amb el Pla local d'emergències i amb les entitats locals de cada municipi, i prioritzar l'atenció en emergència social, el SAD, els serveis d'alimentació i els serveis d'atenció a la infància i l'adolescència.

El Govern també reforça la coordinació per protegir les residències de gent gran, persones amb discapacitat i salut mental davant del coronavirus, per a la qual cosa acorda generar un circuit logístic únic –conjunt per a salut i afers socials– que inclou els centres residencials i que distribuirà els equips de protecció en funció de les seves pròpies estimacions de necessitats. I crea una borsa d'emergència de persones inscrites al SOC amb perfil professional adequat per incorporar-se d'urgència als equips de les residències que ho necessitin.

D'altra banda, s'activa un servei d'atenció telefònica per atendre les incidències i consultes que puguin tenir els equips de professionals de les residències que depenen del Departament, com ara l'aplicació de protocols d'aïllament, necessitat d'incorporar nous professionals, etc.

El 20 març 2020 el Govern garanteix la tramitació dels casos més urgents de la renda garantida de ciutadania per garantir-ne precisament l'accés i la tramitació, sobretot en els casos d'urgència, i estableix que cada àrea bàsica de serveis socials ha de poder

disposar, com a mínim, d'un equip per a atenció d'urgències socials format per dos tècnics i una de suport administratiu per cada 20.000 habitants.

Pel que fa als serveis d'atenció a les persones, en la mateixa data el Departament mobilitza persones voluntàries per traduir les recomanacions del coronavirus a 35 llengües i per fer infografies i notes de veu amb informació i recomanacions sobre la COVID-19 a divuit llengües diferents parlades a Catalunya, per fer arribar la informació essencial sobre la COVID-19 a diferents comunitats lingüístiques del país en el seu idioma principal. S'han prioritzat els col·lectius que tenen menys domini del català i el castellà, més vulnerabilitat i més dificultats per accedir a Internet i als mitjans de comunicació. No es fa referència, però, a la difusió de missatges en format accessibles per a les persones amb discapacitat sensorial, lectura fàcil i llengua de signes catalana.

El 26 març el conseller de Treball, Afers Socials va signar una resolució que garanteix el 100% del pagament dels serveis socials, incloent-hi els centres que han hagut de tancar arran de l'emergència sanitària, i estableix mesures excepcionals que han de facilitar la reorganització de recursos humans per donar resposta a les necessitats de personal dels centres residencials i l'atenció domiciliària, que continuen funcionant perquè es consideren serveis essencials. Entre d'altres, es disposa que més de 650 alumnes de formació professional de centres públics, concertats i privats d'arreu de Catalunya oferiran el seu suport com a professionals en els àmbits sanitari i social fins que es resolgui la situació d'alarma generada per la pandèmia del coronavirus.

5. El dret a gaudir del nivell de salut més alt possible sense discriminació per motius de discapacitat i l'atenció sanitària en un context de crisi

La Convenció de drets de les persones amb discapacitat manté una posició clara en favor de la universalitat, indivisibilitat, interdependència i interrelació de tots els drets humans i llibertats fonamentals, i remarca la necessitat de garantir que les persones amb discapacitat els puguin exercir plenament i sense cap discriminació.

L'article 5 de la Convenció estableix que totes les persones són iguals davant la llei i, per tant, tenen dret a la mateixa protecció legal sense cap discriminació, de manera que prohibeix tota discriminació per motius de discapacitat, i l'article 10 disposa que els estats parts han d'adoptar totes les mesures necessàries per garantir el gaudi efectiu del dret a la vida per a les persones amb discapacitat en condicions d'igualtat amb les altres.

Al seu torn, l'article 25, relatiu a la salut de les persones amb discapacitat, estableix que els estats parts han de reconèixer a les persones amb discapacitat el dret a gaudir del nivell de salut més alt possible sense discriminació per motius de discapacitat, per a la qual cosa han d'adoptar les mesures pertinents per assegurar-los l'accés a serveis de salut i, en particular, han d'exigir als professionals de la salut que prestin a les persones amb discapacitat atenció de la mateixa qualitat que a les altres persones sobre la base d'un consentiment lliure i informat, amb respecte dels drets humans, la dignitat,

l'autonomia i les necessitats de les persones amb discapacitat, i tot impedit que es neguin, de manera discriminatòria, serveis de salut per motius de discapacitat.

Pel que fa a possibles situacions de risc i emergències humanitàries, l'article 11 de la Convenció disposa que els estats parts han d'adoptar, d'acord amb el dret internacional humanitari i el dret internacional dels drets humans, totes les mesures necessàries per garantir la seguretat i la protecció de les persones amb discapacitat en situacions de risc, incloses situacions de conflicte armat, emergències humanitàries i desastres naturals.

Aquestes disposicions resulten difícilment harmonitzables amb les previsions adoptades per les recomanacions aprovades pel denominat Grup de Treball de Bioètica de la Societat Espanyola de Medicina Intensiva, Crítica i Unitats Coronàries (SEMICYUC), amb el títol de “Recomanacions ètiques per a la presa de decisions en la situació excepcional de crisi per pandèmia COVID-19 a les unitats de cures intensives”.

Sobre aquest particular ha cridat l'atenció el Comitè de Bioètica d'Espanya en el seu recent *Informe sobre els aspectes bioètics de la priorització de recursos sanitaris en el context de la crisi del coronavirus* (emès en resposta a l'encàrrec de la Direcció General de Polítiques de Discapacitat de la Secretaria d'Estat de Drets Socials, Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, d'informar sobre les implicacions ètiques que poden tenir per a les persones amb discapacitat les recomanacions recentment publicades pel Grup de Treball de Bioètica de la Societat Espanyola de Medicina Intensiva, Crítica i Unitats Coronàries (SEMICYUC).

Segons aquest informe, algunes de les recomanacions que conté el document esmentat fan referència a certes situacions o conceptes contraris a la protecció dels drets de les persones amb discapacitat i poden suposar una clara discriminació vers aquest col·lectiu.

És el cas de conceptes com ara *supervivència lliure de discapacitat per sobre de la supervivència aïllada* o el que conté la recomanació 4, segons la qual qualsevol pacient amb deteriorament cognitiu, per demència o altres malalties degeneratives, no hauria de ser creditor de ventilació mecànica invasiva. Es tracta de concepcions sobre l'atenció sanitària i la prestació de cures que no són compatibles amb la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat.

El Comitè de Bioètica recorda que, d'acord amb la Convenció i el dret intern que garanteix els drets de les persones amb discapacitat, la situació de discapacitat de la persona malalta no pot ser mai per si mateixa un motiu per decidir prioritzar l'atenció dels altres pacients que no tenen discapacitat. Això suposaria una clara vulneració de la normativa vigent, que garanteix el dret a la vida i l'atenció sanitària a les persones amb discapacitat en condicions d'igualtat amb totes les altres. Addicionalment, una decisió d'aquest tipus és contrària als principis ètics elementals, perquè suposa entendre que la vida de les persones amb discapacitat té menys qualitat i, per tant, que no val tant la pena esforçar-se per garantir-la, la qual cosa suposa establir una valoració sobre vides humanes diferent segons un suposat valor d'aquestes vides en funció de la seva utilitat social.

6. Sobre la limitació de la mobilitat i el confinament: infants i adults amb discapacitat intel·lectual, amb trastorn de conducta, trastorns de l'espectre autista (TEA) o que presenten conductes disruptives

S'ha explicat que les limitacions establertes en relació amb la circulació per vies o espais d'ús públic per a l'exercici de determinades activitats, com a mesures per limitar el contagi i la propagació de la COVID-19, exceptuen els casos de les persones que acompanyen persones amb discapacitat, infants i adolescents o persones grans, i en concret, que es garanteix el dret a sortir al carrer (caminant o en vehicle públic o privat) de les persones amb discapacitat que tinguin alteracions conductuals. L'Administració reconeix així que un dels grups d'especial vulnerabilitat, per la possibilitat de patir un procés greu a causa de les restriccions de mobilitat, és el de les persones amb més prevalença de malalties i vulnerabilitat neurobiològica, com és el cas de les persones amb trastorn de l'espectre de l'autisme (TEA), o amb trastorns de conducta o quadres de conductes disruptives.

Per aquest motiu, cal tenir present que s'han d'extremar les mesures per prevenir la infecció en les persones que pateixen aquest tipus de trastorn, atès que les rigoroses condicions d'aïllament domiciliari o hospitalari, que impedeixen qualsevol contacte amb altres persones, resultarien especialment complicades i feixugues per a aquests pacients.

Tenint present que per a les persones amb discapacitat que tinguin alteracions conductuals, persones amb TEA o conductes disruptives sortir al carrer, soles o acompanyades, respon a circumstàncies de força major emparades per la legislació de l'estat d'alarma, cal fer una crida a l'Administració perquè adopti mesures per sensibilitzar la societat sobre les dificultats afegides que suposa la situació de confinament a moltes persones, i molt especialment infants i adolescents amb discapacitat i trastorns de conducta, conductes disruptives o trastorns de l'espectre autista.

Cal recordar que la normativa reconeix a aquestes persones el dret a sortir al carrer en companyia del seu cuidador o acompanyant per causa de força major. Ningú no hauria de qüestionar, doncs, l'exercici d'aquest dret ni reclamar la identificació visual de les persones amb aquestes característiques quan surten al carrer. Això suposa una afectació dels seus drets i una estigmatització de la persona afectada que, a més, pot portar al mal ús del suposat identificatiu per part de persones no afectades.

Només els agents de l'autoritat poden requerir qualsevol persona que circuli pel carrer perquè expliqui els motius de la seva sortida i, si s'escau, serà en el marc d'aquests controls ordinaris que les persones amb discapacitat i trastorns de conducta, conductes disruptives o trastorns de l'espectre autista hauran d'acreditar la condició que els fa creditors de poder circular pel carrer mitjançant els documents oficials acreditatius de la discapacitat i, si escau, altres que recullin la necessitat de sortir de casa per causa major.

En aquesta línia, el sector de la discapacitat intel·lectual de Catalunya i també Autisme Espanya i altres entitats que treballen amb persones amb discapacitat intel·lectual han cridat l'atenció sobre el fet que algunes persones han estat increpades, escridassades i insultades al carrer quan han sortit amb els seus acompanyants a passejar. Les entitats apelen a la responsabilitat i la sensibilitat de la societat davant les situacions viscudes i demanen que es respecti i es garanteixi el dret de les persones amb discapacitat intel·lectual i alteracions de conducta i els seus acompanyants a sortir al carrer i a no ser ni increpades ni insultades.

7. Els serveis residencials per a persones amb discapacitat davant l'emergència de la COVID-19

La crisi del coronavirus està tenint un impacte important en les residències de persones amb discapacitat intel·lectual. Aquest col·lectiu ha demanat més atenció i suport davant la manca de material sanitari i tests per detectar els contagis de COVID-19.

A banda de la normativa, ordres i instruccions a què s'ha fet referència, la Generalitat de Catalunya ha establert protocols específics per al maneig a les residències de casos en investigació probables confirmats de la COVID-19, com ara el document de la Subdirecció General de Vigilància i Resposta a Emergències de Salut Pública de 13 de març la Guia d'actuació enfront de casos d'infecció pel nou coronavirus SARS-CoV-2, emesa pel Servei Català de la Salut el 14 del mateix mes. També s'han establert directrius (publicades el 19 de març) que han estat comunicades a la ciutadania sobre recomanacions pel que fa a l'accés i les visites a les residències (restricció de visites i accés, telèfon de comunicació d'informació per a les famílies, suspensió d'activitats grupals com ara voluntariat, pràctiques, teràpies, etc., i la suspensió de nous ingressos).

El dia 20 es publica la Resolució TSF/758/2020, de 20 de març, per la qual es concreten les mesures organitzatives i de recursos humans excepcionals en l'àmbit de les residències i centres diürns d'atenció a gent gran, persones amb discapacitat i persones amb malaltia mental, així com en els serveis d'ajuda a domicili, en aplicació de la Resolució SLT/737/2020, de 13 de març (de mesures complementàries per a la prevenció i el control de la infecció pel SARS-CoV-2). I 26 de març es publica l'Ordre SND/295/2020, en el marc de la qual s'adopten mesures per flexibilitzar les condicions de provisió de llocs de treball per poder garantir les necessitats de les persones usuàries.

El dia 20 de març es publica la Guia d'actuació enfront de casos d'infecció pel nou coronavirus SARS-CoV-2 a les residències, que estableix criteris clínics per considerar l'atenció al mateix centre, criteris per al retorn de residents a l'alta d'un hospital, requisits mínims per a l'atenció a la residència, característiques i condicions dels llocs d'aïllament dels residents, mesures de protecció del personal de les residències i dels equips sanitaris que els ofereixen suport, protocol de notificació del cas, presa i transport de mostres, seguiment de casos, mesures generals de protecció a les famílies

i resta de residents i personal, mesures de protecció específiques per al personal d'atenció directa, maneig de residus, neteja de superfícies, etc.

El 23 de març es publica la Instrucció 6/2020 de la Secretaria General del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies sobre els centres residencials del sistema català de serveis socials en relació amb l'emergència sanitària provocada per la COVID-19, mitjançant la qual s'adopten mesures per complir el que indica l'Ordre SND/265/2020, de 19 de març, entre d'altres, sobre el personal que treballa a les residències de gent gran i centres sociosanitaris, i especialment pel que fa a les normes d'aïllament. Entre altres coses, estableix l'obligació de totes els centres residencials enviïn al Departament cada dia informació actualitzada sobre la situació a cada centre.

El 25 de març es publiquen les instruccions de la Direcció General d'Autonomia Personal i la Discapacitat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, respecte del retorn voluntari al seu domicili de les persones que viuen en centres residencials, mentre duri la situació de risc relacionada amb la COVID-19. En aplicació del que estableix l'Ordre SND/275/2020, de 23 de març, del Ministeri de Sanitat, la Generalitat determina, entre altres qüestions, que les persones que viuen en centres residencials poden retornar de forma voluntària i temporal al seu domicili o al seu entorn familiar, sempre que compleixin una sèrie de requisits.

La mesura és aplicable a les persones residents que estiguin estables, sense símptomes associats a la COVID-19 i amb prova diagnòstica negativa. Si la persona emmalalteix no pot tornar a la residència fins a la cura total. Pel que fa al domicili, la Instrucció estableix que ha de complir els requisits que garanteixin una bona atenció de la família i poder aïllar a la persona en cas que es posi malalta. Igualment, estableix que, en retornar temporalment al seu domicili, la persona romandrà en una habitació en aïllament com a mínim set dies i, a partir del setè dia, se li farà una prova diagnòstica i, si surt negativa, podrà circular per tota la casa amb mascareta, fins a completar els 14 dies després de l'alta. També estableix que serà el responsable higiènic sanitari del centre qui haurà d'autoritzar el retorn voluntari, i que s'ha de signar un document conforme la persona marxa de forma voluntària, amb autorització, i que es reserva la plaça sense cobrar el preu d'estada ni per cap altre concepte.

I, més recentment, el 4 d'abril, l'Agència de Salut Pública Catalana del Departament de Salut i la Direcció General d'Autonomia Personal i Discapacitat del DTASF dicten una actualització de les instruccions sobre el retorn voluntari al domicili de les persones que viuen en centres residencials mentre duri la situació de risc relacionada amb la COVID-19 que recullen, en l'apartat 1, que "la persona que viu en un centre residencial que roman estable i sense símptomes associats a la COVID-19, i que vulgui tornar de forma voluntària al domicili familiar, podrà fer-ho sense necessitat de prova diagnòstica, però amb la indicació de fer aïllament durant 14 dies al domicili.

Es trasllada així a la família la càrrega de vigilar i atendre, segons el cas, el possible contagi de la persona resident que decideix el seu retorn voluntari, davant l'evidència que l'Administració no ha subministrat les proves diagnòstiques de la COVID-19 per poder diagnosticar les persones residents en centres residencials (ni el personal que hi

treballa, segons exposen les entitats del sector). Es tracta, a més, d'una decisió contrària a les indicacions de prevenció donades per les autoritat sanitàries d'evitar la mobilitat de persones de centres residencials sense la prèvia valoració de la COVID-19, i de les directrius establertes en l'Ordre ministerial (SND/275/2020, de 23 de març), que determina que les comunitats autònomes han de prioritzar la identificació de casos COVID-19 dels residents, treballadors i visitants dels centres residencials de serveis socials:

"Tercero. Medidas de Intervención. 1. La autoridad competente de la comunidad autónoma deberá priorizar la identificación e investigación epidemiológica de los casos por COVID-19 relacionados con residentes, trabajadores o visitantes de los centros de servicios sociales de carácter residencial. 2. En particular, la autoridad competente deberá priorizar la realización de pruebas diagnósticas de los residentes y del personal que presta servicio en los mismos, así como la disponibilidad de equipos de protección individual para ambos colectivos, al menos cuando en los centros residenciales se detecten residentes clasificados en los grupos c) o d) del apartado segundo de la Orden SND/265/2020, de 19 de marzo (c) Residentes con síntomas compatibles con el COVID-19.

d) Casos confirmados de COVID-19) y sin perjuicio del carácter también prioritario a estos efectos de los pacientes que se encuentran en centros sanitarios y de los profesionales que los atienden".

Les entitats del Tercer Sector que treballen amb persones amb discapacitat han fet públic, des de finals del mes de març, que les residències de persones amb discapacitat estan desbordades amb plantilles cada vegada més reduïdes i sense els equips de protecció individual necessaris per poder treballar en condicions de seguretat.

La direcció de Plena Inclusió, organització que aglutina més de 900 entitats de persones amb discapacitat intel·lectual que gestionen un miler de residències i pisos tutelats a tot el país, explica que calen més recursos i que els centres estan al límit de les seves capacitats, i que miren d'adquirir equips de protecció personal (EPI).

La manca d'equips i l'absència de proves de diagnòstic està minvant els equips assistencials a un ritme molt elevat i, segons la informació d'aquesta entitat, en les últimes setmanes han mort desenes de residents a causa de la COVID-19, per la qual cosa reclamen que els residents en centres de persones amb discapacitat siguin considerats un col·lectiu especialment fràgil dins dels vulnerables.

Al seu torn, el passat dia 2 d'abril les dues principals organitzacions de la discapacitat de Catalunya (DINCAT i ECOM) van publicar un comunicat en el qual reclamen al Govern de Catalunya que s'abasteixi d'EPI i tests de detecció ràpida tots els serveis d'atenció a les persones amb discapacitat sense excepció, tant els serveis residencials com els d'atenció domiciliària.

Aspasim també ha posat de manifest que han de fer front a una despesa molt important en material de protecció com ara mascaretes, guants i també gels desinfectants perquè les administracions no proporcionen prou equips de seguretat.

Les entitats consideren que actuen com a murs de contenció davant la ràpida propagació del virus i demanen a l'Administració suport per poder-ho continuar fent, tot reiterant la urgència que hi ha en els diferents serveis de poder disposar de material de protecció i de tests de detecció ràpida, per poder fer un cribratge i detectar possibles professionals o persones usuàries contagiades per aïllar-les o hospitalitzar-les i que no exposin a risc de contagi altres persones.

Les entitats també han reivindicat que per fer una prevenció més efectiva caldria poder fer els tests no només a les persones que presenten símptomes, sinó també a les asimptomàtiques, ja que aquestes també podrien estar contagiades i estar propagant el contagi. Assenyalen, a més, que el sector d'atenció a les persones amb discapacitat intel·lectual i, en especial, en l'atenció residencial, està laboralment molt tensionat i està treballant sense EPI i sense tests. Actualment, treballen amb l'ajuda de voluntaris que els envien material sanitari imprès amb 3D, però que no són homologats.

Es tracta d'una situació crítica tenint en compte, a més, que les residències de persones amb discapacitat intel·lectual no solen ser espais medicalitzats ni estan pensats per tenir suport sanitari.

8. Infants i adolescents amb discapacitats: accessibilitat de la informació, necessitats de suport educatiu i atenció a la dependència

En una recent resolució de 27 de març el Síndic ha fet referència a la importància que es prenguin en consideració els drets dels infants i adolescents i adquireixin relleu en la gestió d'aquesta crisi i que, en la mesura que sigui possible, es tinguin en compte les seves específiques necessitats tot fent prevaler els seu interès primordial (<http://www.sindic.cat/site/unitFiles/6985/Resolucio%20CV19%20infants%20270320.pdf>).

No es pretén reiterar el que s'hi exposa, però sí subratllar alguns elements essencials que afecten concretament els infants i adolescents amb discapacitat en la situació de crisi sanitària actual, tot i que, d'acord amb els experts, sembla que en termes generals no hi ha una diferència substancial a com s'enfronten els infants amb discapacitats, i específicament el infants i adolescents amb discapacitats intel·lectuals, a les situacions de confinament i canvi d'hàbits i rutines que han suposat les mesures adoptades en ocasió de la pandèmia del coronavirus.

8.1. Accessibilitat de la informació

Les mesures d'accessibilitat cognitiva en lectura fàcil serveixen a les persones amb discapacitat per tenir consciència de l'emergència que s'està vivint, especialment tenint en compte que es tracta d'una situació inèdita que cal comprendre, i és important que les persones amb discapacitat entenguin que cal extremar la protecció. Cal insistir en les mesures de prevenció i en concret en els hàbits d'higiene.

Per això, és bàsic incidir en la necessitat d'adoptar mesures d'accessibilitat cognitiva (assegurar informacions en formats de lectura fàcil) específicament adreçades a infants

i adolescents perquè puguin conèixer quines són les pautes i normes d'autocura i protecció.

8.2. Mesures educatives per a l'alumnat amb necessitats de suport educatiu

Pel que fa a l'educació, la decisió de tancar, a partir del dia 13 i fins al dia 27 de març, ambdós inclosos, tots els centres educatius de Catalunya, de titularitat pública, privada o concertada o qualsevol altra titularitat i de diferents etapes educatives, ha implicat la suspensió de l'activitat en un total de 5.492 centres i 1.565.478 alumnes que inclouen també els centres d'educació especial.

Ara per ara, el pes d'informar i atendre els infants i adolescents amb discapacitat recau especialment en les famílies, atès el tancament dels centres educatius. Per això, cal donar informació als progenitors i cuidadors dels infants i adolescents amb discapacitat sobre materials disponibles i adaptats perquè infants i adolescents entenguin de forma fàcil la situació actual.

El tancament de centres educatius, i en especial dels centres d'educació especials, suposa un esforç molt important a les famílies dels infants i adolescents amb discapacitat, i molt especialment en els casos de discapacitat intel·lectual. Per això, és indispensable proveir aquestes famílies d'algun tipus de suport perquè tinguin més eines i possibilitats d'afrontar la situació actual. Igualment, és indispensable garantir suports assistencials a les llars en els casos en què els infants i adolescents necessitin una assistència més específica.

Quant a les mesures adoptades per la Generalitat de Catalunya, el dia 17 de març, el Departament d'Educació, i per evitar la discriminació per raons socioeconòmiques i familiars de l'alumnat, anuncia que totes les tasques escolars que es puguin encarregar als alumnes durant aquest període no es podran considerar ni lectives ni avaluable. També s'acorda amb Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio la promoció de continguts que poden contribuir a l'aprenentatge dels infants i a reduir l'anomenada *bretxa digital* que pot suposar per a gran part de l'alumnat l'exigència de disposar de connectivitat i ordinador a casa per seguir els continguts facilitats pels centres educatius.

Ara bé, tot i que la CCMA disposa de subtítols, audiodescripció i llenguatge de signes en gran part dels continguts audiovisuals, pel que fa als programes educatius per contribuir a l'aprenentatge dels infants anunciats, no ofereixen propostes específiques per a infants amb necessitats de suport educatiu o amb necessitats educatives especials.

El document del pla d'acció "Centres Educatius en Línia" (activat per garantir l'aprenentatge en línia de l'alumnat, l'objectiu del qual és proporcionar als centres educatius els recursos i les eines digitals necessàries que puguin donar continuïtat a l'aprenentatge en termes d'equitat i qualitat) tampoc no conté cap apartat específic sobre l'atenció educativa dels infants amb necessitats de suport educatiu o amb necessitats educatives especials.

Tampoc hi ha cap referència als infants i adolescents amb necessitats de suport educatiu o amb necessitats educatives especials en els documents “Orientacions per als centres educatius sobre activitats per als alumnes a causa del tancament pel coronavirus” (educació infantil, educació primària, educació secundària, formació d’adults) i “Orientacions per als centres educatius sobre activitats per als alumnes a causa del tancament pel coronavirus” (ensenyaments de formació professional i ensenyaments artístics superiors).

8.3. Prestacions econòmiques per cures en l'entorn familiar per a infants en situació de dependència

En diverses ocasions el Síndic ha traslladat al Departament de Treball, Afers Socials i Famílies la seva preocupació pels efectes derivats de l’aplicació del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, especialment en relació amb la situació de les persones que tenen reconegut el dret a rebre una prestació econòmica per cures en l'entorn familiar en virtut de la seva situació de dependència, però que no han començat a rebre-la.

El Departament de Treball, Afers Socials i Famílies ha informat el Síndic en els darrers mesos que, atesa la manca de recursos disponibles, el pagament de les prestació econòmica per cures en l'entorn familiar s'està duent a terme en el termini de 18 mesos en tots els casos, sense cap prioritització de col·lectius específics.

Davant aquesta posició del Departament, el Síndic ha remarcat, en diferents ocasions des de l'any 2013, que el retard en el pagament de la prestació econòmica per cures en l'entorn familiar quan ha estat reconeguda a una persona dependent afecta els drets fonamentals de la persona.

Pel que fa específicament al drets dels infants i adolescents en situació de dependència, el Síndic ha recordat que, en atenció a l’interès superior dels infants i adolescents, el sistema de prestacions vinculades al SCAAD prioritza clarament la seva atenció en el marc del nucli familiar i, per tant, la prestació econòmica per cures en l'entorn familiar. Quan el beneficiari dels ajuts del SAAD és un infant, la manca de les prestacions reconegudes per atendre les necessitats derivades de la situació de dependència afecta directament les seves condicions de criança, en la mesura que la prestació esdevé una eina imprescindible per assegurar la cura i l’atenció especials que necessita i unes condicions de vida dignes.

En aquesta línia, i amb base tant en el dret intern com en el dret internacional, que reconeixen que els infants i els adolescents amb discapacitats tenen dret a gaudir d’assistència sanitària i de mesures terapèutiques ocupacionals adequades a les seves necessitats (article 42.3 de la Llei 14/2010, del 27 de maig), el Síndic ha demanat reiteradament el pagament prioritari de les prestacions i serveis reconeguts pel SCAAD als infants en situació de dependència, perquè entén que són una eina fonamental per afavorir la garantia dels seus drets.

D'acord amb això, i tenint el compte el context actual de crisi i confinament obligat derivat de les mesures contra la pandèmia de la COVID-19, el Síndic vol cridar l'atenció

sobre la necessitat de fer efectius, sense demora, els pagaments de totes les prestacions econòmiques per cures en l'entorn familiar que hagin estat reconegudes a infants o adolescents mitjançant la corresponent resolució PIA i que a hores d'ara no s'hagin fet efectives.

8.4. El teletreball i l'atenció dels infants i adolescents amb discapacitat a casa

Finalment, en la línia del que exposa la resolució de 27 de març a la qual s'ha fet referència, el Síndic vol cridar l'atenció sobre el fet que les mesures de flexibilització de la jornada i de conciliació laboral com les que s'han pres per facilitar a les famílies atendre els infants davant el tancament dels centres educatius i altres recursos de serveis socials especialitzats poden invisibilitzar la tasca de la cura dels infants, que és una tasca que requereix atenció i dedicació plena, i que pot arribar a ser especialment complexa quan es tracta de l'atenció d'infants i adolescents amb discapacitat.

El treball domèstic i de cura, que ha estat adjudicat tradicionalment a les dones i exclòs històricament de qualsevol anàlisi socioeconòmica, a banda de no estar socialment reconegut ni monetitzat, i no està prou protegit en la situació d'emergència social en què ens trobem davant la suspensió i extinció contractual, com tampoc ho estan altres feines precaritzades.

En aquest sentit, cal establir mecanismes perquè les mesures previstes en el Reial decret llei 8/2020 per garantir la cura dels infants davant aquesta situació excepcional no tinguin de nou un impacte de gènere, de manera que s'eviti que es perpetui la situació d'iniquitat per raó de gènere ja existent en el món laboral.

Per aquesta raó, el Síndic demana a les administracions públiques que l'opció del teletreball no sigui considerada sense més una organització que permet compatibilitzar la cura dels fills i l'activitat laboral, de manera que no s'invisibilitzin les tasques de cura i s'eviti la desprotecció o atenció inadequada dels infants que requereixen la dedicació i atenció de les persones cuidadores, i que es vetlli perquè les mesures de flexibilització i adaptació de les jornades no perjudiquin les dones.

Conclusions i recomanacions

Aproximadament un 15% de la població mundial són persones que tenen algun tipus de discapacitat. Els riscos que presenta la malaltia COVID-19 són particularment greus per a moltes persones amb discapacitat, per la qual cosa és indispensable que els governs facin esforços addicionals per protegir els drets de les persones amb discapacitat en la resposta a la pandèmia.

En la situació de pandèmia actual, a causa de la propagació de la COVID-19, tant l'OMS com els altres agents internacionals i nacionals d'atenció a les persones amb discapacitat han cridat l'atenció sobre les mesures concretes que cal que adoptin les

diferents administracions, i també els professionals i la societat civil en general, per reduir l'impacte de la pandèmia en les persones que conformen aquest col·lectiu.

- D'acord amb tot això, el Síndic suggereix a totes les administracions i institucions intervinents en el marc de les seves competències que duguin a terme les actuacions següents:

1. Assegurar que les persones amb discapacitat poden accedir a informació clau per salvar la seva vida mitjançant estratègies de comunicació que incloguin interpretació professional amb llenguatge de signes per als anuncis de televisió, llocs web accessibles per a persones amb diferents discapacitats i serveis telefònics per a persones sordes o amb hipoacúsia. Les comunicacions s'han d'adaptar a sistemes de lectura fàcil per assegurar-ne la màxima comprensió.
2. Consultar periòdicament les entitats de representació de les persones amb discapacitat sobre les seves necessitats i sobre la seva valoració respecte de les polítiques o mesures preses en matèria d'atenció a la discapacitat per assegurar-se que les polítiques i les mesures donen resposta a les seves necessitats.
3. Implementar mesures per donar compliment a les recomanacions recollides per l'OMS en el document "Consideracions relatives a la discapacitat durant el brot de COVID-19".
4. Garantir mesures de suport econòmic i financer per a les famílies que hagin de deixar de treballar per atendre les persones amb discapacitat i per garantir que el col·lectiu de persones amb discapacitat rebi una correcta atenció a la llar, i que aquesta atenció es mantingui al llarg del temps i inclogui mesures que afavoreixin una bona salut física i mental de les persones amb discapacitat que viuen a la llar familiar i que ara no poden fer les activitats de la vida diària que feien habitualment.
5. Garantir els suports necessaris perquè, si s'escau, la persona amb discapacitat pugui continuar treballant des del seu domicili.
6. Dur a terme campanyes de sensibilització per garantir el dret de tots els infants, adolescents i adults amb discapacitat que presenten conductes disruptives, trastorns de conducta o trastorns de l'espectre autista (TEA) a circular per les vies públiques amb la persona cuidadora o acompanyant, seguint els protocols de distància i prevenció de contagi, lliures de ser increpats per la resta de la ciutadania.

Aquest dret s'ha de poder exercir lliurement i sense portar cap mena d'identificatiu. Només en cas de requeriment per part de l'autoritat competent hauran d'acreditar la seva situació mitjançant la targeta acreditativa de la discapacitat i els certificats que acreditin la necessitat de sortir al carrer per causa de la discapacitat i/o trastorn.

- Amb relació al Departament d'Educació:

En la conjuntura actual, en què s'ha disposat el tancament dels centres educatius, els infants i adolescents amb discapacitat s'enfronten a més obstacles per accedir a una educació inclusiva i de qualitat, malgrat que els centres estan implementant diferents estratègies d'ensenyament a distància i d'instrucció en línia amb el suport material tecnològic.

L'alumnat amb diverses discapacitats pot quedar exclòs del procés educatiu i de la represa telemàtica del curs escolar al qual feia referència el Síndic en una resolució del passat 2 d'abril (http://www.sindic.cat/site/unitFiles/6988/R_136_2020.pdf). Per evitar aquestes efectes, **el Síndic suggereix:**

7. Garantir que l'educació i la instrucció en línia o a distància sigui dissenyada d'una manera accessible per a l'alumnat amb discapacitat sensorial i que s'aportin els suports educatius específics per a la inclusió educativa per garantir la continuïtat del procés educatiu a tot l'alumnat amb necessitats de suport educatiu.

8. Garantir que els serveis educatius habilitin els recursos que permetin a l'alumnat amb discapacitat continuar la seva escolaritat des de casa, amb els suports educatius que correspongui en cada cas, i també garantir-los l'atenció dels professionals especialistes que atenen habitualment les seves necessitats de desenvolupament (professionals de diferents teràpies, suport assistencial, etc.)

L'alumnat que no té accés a internet o que no el pot fer servir per raó de la seva discapacitat han de disposar de materials i plans de suport i continuïtat educativa accessibles.

9. Garantir suport específic per a les famílies (progenitors i cuidadors) que atenen l'alumnat amb discapacitat davant el tancament dels centres educatius, amb una especial atenció dels alumnes dels centres d'educació especial. Aquest suport s'ha de complementar amb la prestació dels serveis que els infants i adolescents podrien rebre a les escoles.

10. Garantir l'acompanyament personalitzat, si convé amb caràcter diari, de l'alumnat amb discapacitat a través dels diferents canals disponibles, també per via telefònica. L'acompanyament personalitzat de l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge esdevé un element nuclear de la funció docent en l'actual situació de confinament.

11. Destinar professionals dels serveis educatius, especialment dels EAP, CEPSIR, CREDA, MALL, els serveis d'orientació psicopedagògica dels centres concertat, etc.) a donar suport específicament a l'alumnat amb discapacitat en coordinació amb les direccions i el professorat, a fi de garantir el seguiment directe de l'alumnat amb necessitats de suport educatiu i amb més dificultats.

- En relació amb el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i a les administracions locals competents en matèria de serveis d'atenció a les persones amb discapacitat:

12. Garantir suports assistencials a les llars en els casos en què els infants i adolescents necessitin d'una assistència més específica.

13. Garantir la continuïtat dels serveis que atenen el col·lectiu de les persones amb discapacitat i disposar d'estratègies i de recursos per continuar oferint-los els serveis que requereix cada cas (professionals de diferents teràpies, suport assistencial, suport sanitari i cures, etc.) als seus domicilis o en el lloc on estiguin complint el confinament.

14. Garantir suport social i serveis perquè les persones amb discapacitat puguin viure en la comunitat i assegurar-los l'accés als serveis socials comunitaris per satisfer les seves necessitats diàries bàsiques (inclosos serveis de menjars i higiene), i cal assegurar l'accessibilitat i els ajustos raonables perquè les persones amb discapacitat puguin viure en la comunitat de la manera més independent possible, amb el suport que sigui necessari.

15. Incrementar i reforçar el funcionament dels dispositius de teleassistència domiciliària de manera que incrementin el ritme de contactes de verificació i la vigilància de la població beneficiària d'aquest servei.

16. Traslladar a l'àmbit domiciliari, quan es consideri necessari, els serveis de rehabilitació, teràpia ocupacional, serveis d'higiene i d'altres de similars.

17. Garantir que les persones que presten assistència a les persones amb discapacitat disposen dels equips de protecció personal necessaris per minimitzar l'exposició o la propagació de la infecció, amb caràcter prioritari i gratuït.

18. Activar un pla d'acció específic adreçat a identificar les necessitats concretes de cadascun dels centres residencials per a persones amb discapacitat a Catalunya en matèria de prevenció, protecció i seguiment de possibles malalts de la COVID-19, tant en les persones residents com en relació amb el personal treballador.

19. Adoptar les mesures necessàries per proveir, sense més demora, d'equips de protecció individual les persones treballadores de tots els centres residencials de persones amb discapacitat, i també les persones residents en els casos en què es consideri necessari l'ús de mascaretes i altres elements de protecció.

20. Proveir tots els centres de persones amb discapacitat de proves diagnòstiques de COVID-19 suficients, tant per a les persones residents com per al personal en actiu i per a persones treballadores que puguin estar aïllades preventivament.

21. Permetre el retorn voluntari al domicili de les persones que viuen en centres residencials únicament en els casos en què que s'hagi pogut dur a terme la respectiva prova diagnòstica de la COVID-19 amb resultat negatiu i seguint les indicacions

establertes en les instruccions de la Direcció General d'Autonomia Personal i la Discapacitat del Departament de Treball, Afers Socials i Famílies del 25 de març.

22. Davant possibilitat que augmentin les situacions de negligència, maltractaments i abusos en situacions de confinament en centres residencials, cal extremar el zel i intensificar els treballs dels serveis d'inspecció i les mesures de prevenció en totes les institucions d'atenció residencial de persones amb discapacitat.

23. Amb relació als infants i adolescents amb discapacitat, és aconsellable traslladar-los amb les seves famílies, sempre que sigui possible, en la línia de les mesures adoptades recentment per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència.

24. Articular un pla de xoc que tingui com a objectiu principal mantenir l'ocupació de les persones amb discapacitat i la supervivència del teixit social i empresarial que sustenta aquesta ocupació, i donar suport a les activitats econòmiques com ara la inserció a l'empresa ordinària o el lleure inclusiu.

25. Adoptar mesures per evitar una situació de fallida dels centres especials de treball (CET) d'iniciativa social que incorporen a la feina persones amb discapacitat amb especials dificultats d'inserció al mercat de treball. En cas que hagin de cessar la seva activitat de manera parcial o total en el marc d'un ERTO, caldria mantenir les subvencions salarials amb la justificació d'altres despeses diferents de salaris.

- Les persones amb discapacitat poden córrer un risc més alt de contreure COVID-19 a causa de factors com ara possibles malalties associades o per causa dels obstacles per emprar algunes de les mesures bàsiques recomanades, com ara la higiene de les mans, les mesures d'aïllament, etc.

Addicionalment, les polítiques d'aïllament social poden comportar, en el cas de les persones amb discapacitats psicosocials, discapacitat intel·lectual o amb malalties i vulnerabilitat neurobiològica (com és el cas de les persones amb trastorn de l'espectre de l'autisme, o amb trastorns de conducta o quadres de conductes disruptives), quadres de crisi, ansietat o depressió, o els pot fer patir un profund malestar.

Per prevenir i atendre aquestes situacions, **el Síndic recomana al Departament de salut les actuacions següents:**

26. Reforçar els serveis de suport per a la salut mental d'adults i infantojuvenil i assegurar la continuïtat de la prestació de serveis comunitaris i de programes d'orientació per a situacions de crisi que siguin accessibles per a totes les persones.

27. Considerar les necessitats específiques de les persones amb discapacitat en el desenvolupament d'estratègies de prevenció.

28. Atendre les consideracions del Comitè de Bioètica d'Espanya que conté l'*Informe sobre els aspectes bioètics de la priorització de recursos sanitaris en el context de la crisi del coronavirus*, emès en resposta a l'encàrrec de la Direcció General de Polítiques de Discapacitat de la Secretaria d'Estat de Drets Socials, Ministeri de Drets Socials i Agenda

2030, d'informar sobre les implicacions ètiques que poden tenir per a les persones amb discapacitat les Recomanacions ètiques per a la presa de decisions en la situació excepcional de crisi per pandèmia COVID-19 a les unitats de cures intensives (SEMICYUC).

29. Extremer les mesures per prevenir la infecció en les persones amb discapacitat intel·lectual o amb malalties i vulnerabilitat neurobiològica (com és el cas de les persones amb trastorn de l'espectre de l'autisme, o amb trastorns de conducta o quadres de conductes disruptives), atès que les rigoroses condicions d'aïllament domiciliari o hospitalari, que impedeixen qualsevol contacte amb altres persones, resulten especialment complicades i feixugues per a aquests pacients.

30. Facilitar a les entitats socials que desenvolupen serveis d'atenció a les persones l'accés immediat a proves de diagnòstic ràpides amb l'objectiu de reforçar les plantilles i activar professionals que estan preventivament confinats.

31. Facilitar a les persones ateses als serveis residencials l'accés a les proves de diagnòstic ràpid i afavorir que, si les seves famílies ho volen, les persones institucionalitzades puguin passar la resta del confinament als seus domicilis, de manera que es redueixi la pressió assistencial als centres.